

DAGENS FRÅGOR

Den 23 april 1944.

Den danska konservatismens tidigare — och kanske kommande — ledare, J. Christmas Möller, fyllde den 4 april 50 år. Med anledning därav skriver en dansk journalist, som har stått honom nära i många år och som nu uppehåller sig i Sverige, om Christmas Möller som politiker.

Christmas Möller. Selv om Tyskerne har dækket det meste af det danske Land med Stöjsendere, har de ikke kunnet hindre Danskerne i at sidde trofast ved Højttaleren hver Gang der sendtes danske Udsendelser fra London, og selv om Stöjen er infernalsk, er Viljen og Lysten til at höre saa intensiv, at det som Regel lykkes. Og særlig flittig er Aflytningen, naar Christmas Möller taler. Hver Mandag, naar den tidligere konservative Partiformand har talt Söndag Aften, diskutteres hans Taler Landet over. Der er ikke altid Enighed om dem, men de bliver hört og diskutteret. Og saadan var det egentlig som Regel med Christmas Möller, ude og hjemme. En Stridens Mand, men en Mand, der bliver hört. En Mand med mange Modstandere, men endnu flere Tilhængere. Den eneste Mand i moderne dansk Politik, der paa samme Maade som Stauning har forstaaet at vinde Tilhængere langt udenfor sit eget Partis Grænser, og derfor ogsaa den eneste i moderne dansk Politiks Historie, som engang vil blive nævnt Side om Side med den store Arbejderfører.

For nogle Aar siden, medens der endnu var Fred i Verden, rystede Christmas Möller mange af sit Partis Medlemmer ved at udtale om sin egen politiske Ungdom, at havde det ikke været for Forsvarssagens Skyld, kunde han lige saa godt være blevet radikal. Men ikke desto mindre er Udtalelsen sikkert rigtig. Christmas Möller har været den danske Radikalismes uforsonligste Modstander i alt, hvad der vedrører Forsvarssagen, men han ligger den ikke saa fjernt i dens økonomiske og sociale Teorier. I Virkeligheden er han Fællesnævneren for meget af det, som er vokset frem i dansk Politik i disse Aar, ikke mindst blandt de unge. Han er paa een Gang stærkt national, social og liberal. National naar det gælder Forsvarssagen, social, naar det gælder Underklassens og Mellemstandens økonomiske Vilkaar og fanatisk liberal i alle aandelige og kulturelle Spørgsmaal. Alene deri ligger jo, at Christmas Möller mange Gange maatte være et Uro-Moment i det Parti, han tilhørte. Og det er ikke sandsynligt, at han vil være det i mindre Grad i Fremtiden. Til Gengæld har han med sin politiske Indstilling langt stærkere Gehör i Befolkningen i Dag end forhen, fordi der er sket afgørende Forskydninger i dansk Politik i disse Aar.

Christmas Möllers politiske Löbebane begyndte omkring 1920, og som hele hans Indstilling var, maatte det blive de nationale Spørgsmaal, der fangede hans Interesse. Især det sönderjydske Spørgsmaal, som han viede sin Ungdoms stærkeste Kræfter sammen med Vennen Harald Kidde, som kun Döden kunde beröve en stor Position i dansk Konservatisme. De kommende ti Aar brugte Christmas Möller til at

faa et Parti ud af det konservative Folkeparti. Det var ikke let. Partiet var skabt paa Ruinerne af det gamle Højre og dets Aktionsmuligheder var meget smaa. Det knyttede sig til en talmæssigt meget lille økonomisk Overklasse, og dets politiske Indsats bestod væsentlig i at kæmpe imod Udviklingen paa en lang Række Omraader. Det var udpræget negativt i sin politiske Linje.

Det kunde naturligvis ikke tilfredsstille hverken Christmas Möller eller de andre unge, der af nationale Grunde havde sluttet sig til Partiet, Ole Björn Kraft, Kristen Amby o. m. fl. 1929 blev det store historiske Aar. Efter at have fortrængt Victor Pürschel — noget, han simpelt hen ikke kunde undgaa, fordi han var lige saa flittig og arbejdsom som Pürschel var det modsatte — hidførte Christmas Möller i 1929 Bruddet med Venstre efter de strandede Forhandlinger om Forsvaret. Hans Motiver til at gøre det var to. Dels vilde han naa selve sit Maal, en forsvarlig Lösning af Forsvarssagen, dels vilde han løsrive Partiet fra Afhængigheden af det dengang dominerende Venstre og give det en selvstændig Placering. Trods et sviende Nederlag ved det følgende Valg lykkedes hans Politik paa langt Sigt. Han havde givet det konservative Parti en selvstændig Placering, især i Forholdet overfor Venstre, og den, der skriver disse Linier, kan se for sig det Erfaringens kloge Smil, der er gaaet over hans Ansigt, da han i Fjor sad i London og hørte, at det konservative Parti ved Valget var sprunget langt forbi Venstre og havde erobret dets Plads som det store borgerlige Oppositionsparti i Danmark.

I 1931 forfulgte Christmas Möller ved Oktober-Forliget med Regeringen Stauning Linjen fra 1929, Frigørelsen fra Venstre. Men ellers brugte han Trediverne til at sikre og udbygge sine indre Positioner i Partiet. De Par Valg, der blev holdt, gav han sig i Lag med med sin berømte Energi og med Benyttelse af alle moderne politiske Agitationsmetoder, men meget af hans politiske Sjæl var ikke med deri. Valgprogrammer som Afskaffelse af Valutacentralen eller Landstingets Bevarelse kunde ikke tænde megen Ild i hans Sjæl. Han havde større og højere Maal, men Tiden var endnu ikke kommet. Samtidig maatte han kæmpe imod de helt ufattelige Konjunkturer, der omgav Stauning og det danske Socialdemokrati. Og han maatte føre en haard, men heldigvis sejrrig Kamp imod visse fremmede Tendenser indenfor sit eget Partis Ungdomsbevægelse.

Sidst i Trediverne kom Christmas Möllers Chance. Eller rettere han saa den selv. Socialdemokraternes og de radikales gamle Kamp mod Landstinget og hele deres Forfatningsprogram var, efter at de to Partier havde erobret Flertallet i Landstinget, naaet til et Klimaks. Heri saa Christmas Möller det konservative Folkepartis store Mulighed. Nu var Tiden inde, hvor Partiet fuldt og helt maatte placere sig paa det brede, folkelige Grundlag. Det skulde for Alvor blive et Folkeparti.¹

¹ Ved at gaa foran i Ophævelsen af de konservative Garantier i 1915-Grundloven skulde Partiet vise sit nye Ansigt og Muligheden skabes for at faa de brede Masser i Tale.

Den Maade, hvorpaa Christmas Möller startede sin Forfatningspolitik og aabnede Muligheden for det Forfatningsforlig, der blev etableret med Socialdemokrater og radikale, var typisk for hans politiske Psyke. Jeg ved, sagde han paa et af de Möder, hvor han første Gang klargjorde sin Politik, at jeg har mit Partis Flertal imod mig. Det var stærkt sagt, maaske ogsaa for stærkt. Christmas Möllers Forfatningspolitik medførte store Stridigheder indenfor Partiet. Særlig naturligvis den ældre Fløj vendte sig imod den. De ældre forstod ikke denne Politiks videre Perspektiver, dens Hensigt langt udover Forfatningssagen selv. De tilhørte endnu med Liv og Sjæl det gamle Højreparti. Christmas Möller sejrede i første Omgang. Han sejrede i sit Parti. Han tabte i anden Omgang, fordi Folkeafstemningen, der skulde godkende den nye Grundlov, gav det Resultat, at der blev afgivet 12.000 Stemmer for lidt. Var de 12.000 Stemmer blevet afgivet og der ikke var blevet Krig, havde Christmas Möller formentlig allerede været en meget stor Mand i dansk Politik dengang. Kanhænde bliver han det alligevel. Det, der er sket siden, har ikke gjort ham mindre. Med sin inre Politik har han sejret. Allerede Grundlovsvalet i April 1939, hvor Konservatismen stod stærkt splittet, viste, at Partiet var begyndt at faa Tilgang paa en bredere Front og dette bekræftedes fuldt ud ved Valget den 23. Marts i Fjor. Da sad Christmas Möller i London. Men hans unge Medarbejdere i Danmark var med til at høste den Sæd, han havde saaet.

Men saa kom den 9. April, — og alt, hvad denne Dag bragte Danmark. Man har nu bagefter undrende spurgt, hvorledes Christmas Möller kunde gaa ind i Samlingsregeringen med det Program, den havde — og ikke mindst med Erik Scavenius som Udenrigsminister. Forklaringen er sikkert den, at han vilde vinde Tid. Danmark var lammet af Slaget, og mange Farer truede, indefra og udefra. Folket maatte samles til Kamp mod de indre og ydre Fjender — saa kunde man jo altid bagefter se, om Tyskerne havde til Hensigt at holde nogle af de Løfter, de havde givet. Man havde ikke paa Forhaand meget Tillid til, at de vilde gøre det.

Ingen politisk Modstander vil benægte, at Christmas Möller under Besættelsens første Maaneder var den nationale Oppositions Forgrundsfigur. De Taler, han holdt, samlede Titusinder af Mennesker Landet over. Den sidste holdt han for en Kæmpeforsamling i Københavns Forum. Den kostede ham hans politiske Hals. Men forinden havde han naaet sit Maal. Den danske Nazisme var saa død, at den aldrig mere skulde vaagne til Live, og det danske Folk var blevet een Gang for alle immunt overfor tyske Lokketoner. Man vidste jo allerede nu, hvor Tyskerne vilde hen.

Christmas Möllers anden store Fortjeneste i denne Periode var, at han bankede det danske Folk sammen om dansk Folkestyre og de danske demokratiske Traditioner. Der gaar endnu Ry af en Tale, han holdt ved Købestævnet i Fredericia kort Tid efter at han var blevet Handelsminister. Talen, der var en Lovprisning af den danske Fagbevægelse og den danske Arbejderbevægelse, vakte Harm og Modstand i visse Kredse indenfor Christmas Möllers Parti, men den fik stor

Betydning fremover som en Dokumentation af, at noget af det, det danske Folk ogsaa skulde leve paa i Prövelsens Aar, var dets høje sociale Standard. Christmas Möller har altid set det som en afgørende Betingelse for sin Politik at vinde Arbejdernes Tillid. Kund dermed kan man skabe den Samling om de nationale Værdier, han ønsker.

Det er en Kendsgerning, at Christmas Möller til en vis Grad fölte sig svigtet, da Regeringen og Partierne accepterede hans Afgang efter et tysk Önske. Især fölte han sig svigtet af Stauning, der paa dette Tidspunkt var helt og holdent under Scavenius' Indflydelse. Nu bag-efter kan alle se, at det var en lykkelig Ting, der skete. Kun nogle ganske enkelte Politikere beklager i Dag, at Christmas Möller sidder i London.

Der er Forhold vedrørende Christmas Möllers Afrejse som har været Genstand for stærk Diskussion. Det er altid svært at være Emigrant. Det er jo ogsaa hændt, at Injurien »Sofadansker» er blevet slynget *ham* i Ansigtet. De mere inviede ved, at naar Sandheden engang kommer frem, vil saadanne Beskyldninger falde til Jorden. Der er ingen Tvivl om, at der stod stærke Kræfter bag Christmas Möllers London-rejse, og hjemme var der ikke levnet ham nogen Mulighed for politisk Arbejde. Enhver kan se, hvorledes det vilde være gaaet ham, om han var blevet i Danmark.

I Tiden indtil 29. August var der megen Diskussion i Danmark om Christmas Möllers Rejse. De Partier, der havde et gammelt Mellem-værende med ham, det gælder i særlig Grad Venstre, lagde ikke altid Fingrene imellem i den Bedömmelse de gav af hans Beslutning paa Möder rundt i Landet. Hans Sabotagetaler vakte ogsaa megen Uenighed. Men i de sidste Maaneder er det meste af dette forsvundet. Der findes vel mange Politikere indenfor de andre Partier, som giver Udtryk for en vis Skepsis med Hensyn til Rigtigheden af hans Beslutning, men inderst inde er alle klar over, at han har gjort Danmark uhyre store Tjenester og kan komme til at gøre det endnu mere i Fremtiden. Som en konservativ Politiker sagde engang, da Diskussionen om en af Christmas Möllers Radiotaler gik stærkest i Rigsdagens Korridorer: »Hvis det efter Krigen viser sig at være en Belastning for os, at Christmas Möller har været i London, skal vi nok se at bære det som det sömmer sig for Mandfolk!»

Den, der kender en hel Del baade til dansk Politik og til Christmas Möller, föler ikke Trang til at sige noget kategorisk om Christmas Möllers fremtidige Placering. Han har altid været en Overraskelsernes Mand og vil ogsaa nok vise sig at være det nogle Gange endnu. Een og anden Gang i de sidste Aar har man paa den danske Rigsdag hört udtalt Tvivl om, om Christmas Möller nu overhovedet vilde være konservativ, naar han kom hjem. Det er nu höjst sandsynligt, at han vil være det. Christmas Möller er, naar det drejer sig om indrepolitiske Forhold, en Realiteternes Mand og hvorfor skulde han forlade et Parti, naar det nu endelig er lykkedes at gøre det saa stort som han engang for en Snes Aar siden drömte om, at det skulde blive? Hvorfor skulde Christmas Möller dog forlade sit Parti i den Stund, hvor Hösten skal sankes i Lade?

Det er sandsynligt, at Christmas Möller i den første Tid efter sin Hjemkomst vil stille sig afventende. Man skal ikke være altfor sikker paa at se ham som Medlem af den allerførste Regering, der dannes efter Krigen. Og een Ting er i al Fald givet. Han vil möde med meget store Krav til sit gamle Parti med Hensyn til en konsekvent Fortsættelse af den sociale og nationale Politik, han fra den første Dag ønskede fört og som han sikkert i Dag vil ønske givet endnu et Ryk til venstre. Dette kommer nok ikke til at gaa helt stille af. Men naar man kender Opfattelserne indenfor den konservative Rigsdagsgruppe og kender de Mænd, der har ledet Arbejdet efter Christmas Möllers Afrejse, ved man, at hans Indflydelse vil blive meget stor. Der skal ske noget helt uventet for at han ikke paany bliver Konservatismens Leder, og de, som af den Grund kunde have Lyst til at gaa andet Sted hen, vil have vanskeligt ved at göre det, alene af den Grund at de ikke ved, *hvor* de skal gaa hen. De, der evner at tænke realpolitisk, ved meget vel, at selv om Christmas Möllers Politik ligger langt fra det gamle Højres, er det dog i sidste Instans den, der skal danne Bolværk mod det, det danske Folk ikke ønsker. Man kan ikke skrive om alt dette, uden at tænke paa den engelske konservative Politiker, der lidt paradoksalt udbröd: »Den eneste Maade, vi kan bekæmpe Kommunismen paa, er ved at lade den införes af en konservativ Regering!»

Om Christmas Möllers udenrigspolitiske Indstilling er der jo ingen Tvivl. Det har der forövrigt aldrig været. Han er engelskvenlig, og i Dag er hans højeste Önske, at Danmark skal blive en allieret. Han er af den Opfattelse, at Danmark efter Krigen endnu stærkere end för maa orientere sig mod England, og efter at have faaet et Kursus i tysk Nyordning giver det danske Folk ham Ret. At han samtidig er en varm Tilhænger af det nordiske Samarbejde ved enhver. Men iövrigt bör man, naar disse meget vanskelige Problemer beröres, erindre, hvor klart Christmas Möller altid udtrykker sig med Hensyn til det danske Folks Krav paa *efter* Krigen selv at raade over sin egen Skæbne. I en af de Artikler, han har skrevet i London om Efterkrigstiden fremhæver han netop, at dansk Udenrigspolitik bör adskilles skarpt i to Spöragsmaal, nemlig »vor Öjeblikkelig Udenrigspolitik og vor Udenrigspolitik paa længere Sigt». Og, tilföjer han, det er i Dag kun det förste Spöragsmaal, vi skal beskæftige os med.

Der er ingen Tvivl om, at det, man maa beundre mest ved Christmas Möllers politiske Virksomhed i London er det Maadehold, han har lagt för Dagen, set i Forhold til de Vilkaar, han virker under. Det var i Virkeligheden symptomatisk, at han indledede sin Virksomhed i den engelske Hovedstad med at forklare de allierede, at de ikke havde Ret i, at Scavenius var en Landsforrædder. Atter og atter har Christmas Möller, særlig naturligvis efter den 29. August, fastslaaet, at Hjemmefronten er det afgörende. Vi herude kan, siger han, forklare og forsvare. Men det er hjemme, det afgöres. Den Holdning, han tog til Valget den 23. Marts i Fjör var saadan, at alle danske maatte fryde sig derover og hans Indflydelse paa Valgets Resultat var meget stor. Med denne sin Holdning har han ikke blot lammet dem, der kunde

föle Trang til at angribe ham, naar han kommer hjem. Han har ogsaa vist sig som en stor Demokrat.

Og eet skal man huske, om man beundrer ham eller hader ham, om man er enig med ham eller ej. Han elsker sit Fædreland, med en brændende, en uudslukkelig Kærlighed.

Knud Secher.

Laval och deportationen. Användningen av fransk arbetskraft i Tyskland utgör en del av det tyska projekt, som åsyftar en mobilisering av alla Europas resurser och ett utnyttjande av kontinentens produktionskapacitet. Det avsnitt, som berör arbetskraften, har fått sin utformning i ett av tyske rikskommissarien Sauckel den 22 augusti 1942 utfärdat dekret. I dekretet heter det, att arbetskraften i de ockuperade länderna samt i de områden, som äro placerade under tysk administration, skall mobiliseras och inrangeras i det »europiska storrummets nya arbetsorganisation» för att först och främst disponeras för den tyska krigsmaktens stärkande. I de ockuperade områdena skola enligt dekretet Tysklands behov tillgodoses i följande ordning:

- 1) Ockupationsarmén, den under ockupationen etablerade administrationen och de tyska civila myndigheterna;
- 2) Krigsindustrien;
- 3) Ockupationsarméns förplägnad;
- 4) Tyska industrier, tillhörande en kategori, som ej kan hänföras till krigsindustrien.

Vem inledde kampanjen för de franska arbetarnas deportation till Tyskland? Var det en tysk ämbetsman? Nej, uppenbarligen en fransman, Pierre Laval. I ett radiotal den 22 juni 1942 uppmanade han de franska industriarbetarna att taga anställning i Tyskland. Han dekreterade, att 150,000 arbetare skulle före den 1 september 1942 engagera sig i inkräktarnas krigsindustri. Endast ett fåtal arbetare hörsammade Lavals appell. Laval utfärdade då en förordning, enligt vilken alla män mellan 18 och 50 år och alla kvinnor mellan 21 och 35 år äro pliktiga att utföra det arbete, som Vichy-regeringen anser lämpligt att anvisa dem inom eller utom Frankrike. Dessutom lät Laval upprätta en statistik över disponibel arbetskraft, en statistik som åsyftade att fixera antalet fackarbetare, lämpliga för deportation till Tyskland. På Lavals initiativ uttogs sedan ett visst antal arbetare vid varje fabrik eller verkstad för arbete i den tyska krigsindustrien. Tyskarna applåderade detta initiativ, dock utan att moderera sin ringaktning för Lavals person.

När Laval på hösten 1942 organiserade transporterna, uppdelades den disponibla arbetskraften på 7 kategorier: personer i chefsställning, tjänstemän och biträden, fackarbetare i metallindustrien, fackarbetare i andra industribranscher, hantverkare i metallindustrien, hantverkare i andra industrier samt hantverkare utan viss specialitet. Inom varje kategori verkställes en gallring i syfte att etablera olika reseuppbåd. Första uppbådet omfattar ogifta unga män samt judar av båda könen utan hänsyn till ålder, hälsotillstånd och familjeförhållanden. Vad be-

träffar de gifta männen, som ej äro judar, avgör barnantalet, i vilket uppbåd de skola placeras. Enligt Lavals dekret ombesörjes fördelningen mellan de tyska fabrikerna och verkstäderna av de för deportation inkallade fransmännen dels av »La Commission centrale franco-allemande» i Paris, dels av kommissionerna i de 17 industri-distrikten. Distriktens arbetsinspektörer insända till vederbörande distriktskommissioner förslag till fördelning av distriktets för deportation till Tyskland disponibla arbetskraft, varefter distriktskommissionerna avgiva sitt utlåtande till centralkommissionen i Paris, som skickar en rapport till Laval och hans tyske chef Sauckel. Dessa herrar upprätta den definitiva deportationslistan.

När en transport skall avgå till Tyskland, förelägges den deporterade ett kontrakt, som är nog så lockande; men vi skola se i det följande, hur de tyska myndigheterna infria sina gjorda utfästelser — ett förfarande som Laval torde ha vetskap om, men förtiger. I kontraktet upprepas Lavals försäkringar, att den deporterade blir avlönad i riksmark, och då pariteten mellan den tyska och franska valutan fixerats till 1 mark = 20 francs, skulle alltså den franske arbetaren i Tyskland få mycket högre lön än den han hade i Frankrike. Dessutom utlovas han under arbetstiden i Tyskland full lön under »semestern» efter ett års tjänstgöring. Han undertecknar kontraktet — han har ju intet annat val —; den enda trösten är, att han under deportationstiden tillförsäkrats en lön, som gör det möjligt för honom att återvända med ett litet sparkapital, när arbetet i fiendeland en gång är slut. Men hans fasta övertygelse, att tyskarna hålla, vad de lovat, varar precis så lång tid som det tar för deportationståget att tillryggalägga sträckan mellan inlastningsstationen och fransk-tyska gränsen... En voiture!

På basis av ett material, som ställts till mitt förfogande, lämnas här några informationer om antalet deporterade t. o. m. den 31 mars 1944 samt om den franska oppositionen mot det av Laval i samverkan med tyska regeringen organiserade slaveriet.

Redan innan Laval i juni 1942 satte deportationen i system, hade tyskarna med samma slags metoder, som de tillämpa i Norge, Danmark, Holland, Belgien, Polen, Balticum, Italien, Balkanländerna och nu senast i Ungern, transporterat cirka 160,000 franska arbetare till Tyskland. Tack vare Lavals medverkan vid det franska folkets förslavande intensifierades aktionen på sommaren 1942. Under tiden juni—december 1942 deporterades 240,380 fransmän, och från 1 januari till 15 juli 1943 deporterades ytterligare 390,000. Den 15 juli 1943 uppgick alltså antalet deporterade till 790,380. Ökas denna summa med de 250,000 franska krigsfångar, som på vissa villkor blivit »fria arbetare» i Tyskland, utgjorde sålunda antalet vid nämnda datum i tyska krigsindustrien sysselsatta fransmän 1,040,380. I detta sammanhang må nämnas, att antalet franska krigsfångar, som ej äro »fria arbetare», f. n. belöper sig till ungefär 850,000. Av de för deportation till Tyskland uttagna arbetarna ha cirka 400,000 transporterats till »Todt-avdelningen», d. v. s. de tyska fortifikationstrupperna vid Västvallen, Kanalen, Atlanten och Côte d'Azur.

Dagens frågor

I augusti 1943 påyrkade tyska regeringen, att ytterligare 500,000 arbetare (inkl. ingenjörer och tjänstemän i den industriella administrationen) skulle levereras till Tyskland. Det uppgavs då i pressen, att Laval opponerat sig. Men troligen var det endast en komedi. Samtidigt som Laval »energiskt motsatte sig det tyska kravet», accepterade han icke blott Hitlers yrkande, utan understödde även verksamt dess realiserande genom att installera 200 tyska kommissarier i de franska fabriker och verkstäderna med rätt för dem att uttaga arbetare, ingenjörer och tjänstemän för deportation till Tyskland, varjämte han stadgade stränga straff för dem, som gjorde motstånd mot de tyska myndigheterna eller höllo sig undan. Och tyskarna kompletterade systemet genom att taga gisslan. Resultatet av den första razzian blev emellertid inte det, som Laval et consortes hoppats på, vilket framgår av följande tablå:

Prefektur	Inkallade för deportation	Avresta	Prefektur	Inkallade för deportation	Avresta
Angers.....	11,060	772	Clermont-Ferrand.....	7,980	247
Bordeaux.....	7,165	570	Dordogne, Gironde,		
Chalons sur Marne...	3,030	424	Vienne, Cher, Indre,		
Laon.....	5,065	850	Loire.....	9,185	578
Dijon.....	9,635	460	Paris.....	33,665	6,607
Nancy.....	3,115	804	Lyon.....	22,035	1,054
Poitiers.....	10,525	350	Marseille.....	9,255	2,096
Orléans.....	6,080	442	Montpellier.....	5,510	815
Rennes.....	15,975	228	Toulouse.....	8,075	1,562
Rouen.....	11,220	1,456	Lille.....	9,445	501
Pas de Calais.....	9,445	501	Summa	197,465	20,317

Denna tablå är emellertid långt ifrån fullständig. Enligt nyligen ingångna uppgifter ha av på eftersommaren 1943 inkallade 500,000 arbetare, ingenjörer och tjänstemän endast 10 % inställt sig vid uppsamlingsstationerna för avresa till Tyskland. Här nedan ges några typiska exempel på den franska motståndsrörelsens intensitet i landsorten:

Kommun	Inkallade	Avresta
Allier.....	387	8
Mâcon.....	250	2
Charolles.....	180	1
Jura.....	628	215
Lot-et-Garonne.....	309	129
Montauban.....	274	55

Dagens frågor

Det skulle föra för långt att publicera uppgifterna från samtliga landsortskommuner. Dessa uppgifter giva emellertid vid handen, att endast en ringa procent av de för deportation inkallade infångats och transporterats till Tyskland. I den franska landsorten är hatet till Laval och inkräktarna lika intensivt som i städerna. Deportationen är för övrigt icke folkrättsligt justifierad, och den innebär en grov kränkning av vapenstilleståndskonventionen.

Att den franska deportationen under de två senaste åren intensifierats, beror framför allt därpå, att Berlin vill före den anglo-amerikanska invasionen reducera antalet vapenföra fransmän till ett minimum. Med hänsyn härtill ha gauleiter Sauckel och hans substitut, sieur Laval, i februari innevarande år befallt, att ytterligare 300,000 arbetare, ingenjörer och tjänstemän skola deporteras till Tyskland. Februari-uppbådet omfattade 57,000 man, och sedan skulle 81,000 man per månad levereras under perioden 1 mars—31 maj. Dessa 300,000 fransmän skola i den tyska krigsindustrien rem placera de 16- och 17-åringar, som Tyskland nyligen mobiliserat. Resultatet av februari- och marsuppbåden var emellertid allt annat än lysande. Endast cirka 8 % av de inkallade lyckades Lavals och Sauckels poliser bura in i deportationstågets vagnar.

Antalet deporterade fransmän uppgick alltså *den 31 mars 1944* till cirka 1,131,420 = 1,040,380 (antalet deporterade 15. 7. 1943) + 80,000 (10 % av aug.-uppbådet 1943, 800,000) + 11,040 (8 % av febr.- och marsuppbåden 1944, 138,000).

De av Laval i dagarna skärpta straffen för motstånd mot Vichy-regeringen och ockupationsmyndigheterna äro av den art, att de för deportation uttagna arbetare, som ej inställa sig vid uppsamlingsstationerna, inte ha något annat val än att engagera sig i »le maquis», d. v. s. den i skogs- och bergsregionerna opererande partisanarmén. (Maquis = buskskog.) Laval sörjer för att partisanarmén blir allt starkare för varje dag. Den är modernt beväpnad och lider ingen brist på föda tack vare sin oerhörda popularitet. Ungefär 60 % av de vapenföra män, som tyska regeringen ville beröva Frankrike, äro nu engagerade i maquis-armén.

De deporterades moral är utmärkt, och deras energi har två kraftkällor: hatet till inkräktarna och Laval samt kärleken till la Patrie. De ha, som jag nämnde, ett ganska fördelaktigt kontrakt på fickan, och de hoppas att under deportationstiden kunna undgå ekonomiska bekymmer. Men väl anlända till Tyskland ta gendarmer kontrakten ifrån dem, och de tvingas att underteckna ett nytt kontrakt, där deras lön icke är, såsom i det kontrakt Laval-polisen gav dem, fixerad i riksmark utan i francs. Detta kontrakt favoriserar ej de franska arbetarna, men så mycket mer tyskarna. Enär 1 mark är = 20 francs, och då de få sin lön i francs, men utgifterna äro i markpriser, blir deras ekonomiska situation synnerligen prekär. De franska arbetarnas förhoppningar om ekonomisk trygghet och möjlighet att göra besparingar äro grusade. Vid första månadsskiftet erhålla de sin i det nya kontraktet reducerade lön, men som de inte äro så funtade, att de under veckorna före avlöningen kunna leva på luft, ha de nödgats

begära förskott för sitt uppehälle. Det blir då mest förskottskvitton, de få vid lönelikviden. Ett helt annat liv än det utlovade börjar.

Dessa uppgifter äro icke hämtade ur något brev, som en deporterad lyckats smuggla över gränsen, utan ur en av Vichy-regeringens representanter i Tyskland avgiven rapport. Dessa representanter nödgas tillstå, att många deporterade ha det »mycket svårt» och att de deporterades behandling »måste intensifiera deras hat till Tyskland».

Enligt rapporten märka de deporterade snart, att de tyska arbetarna dag för dag sakta arbetstempot, och att de hysa samma hat till Hitlerregimen som deras franska kolleger. Vid förtroliga samtal efter slutat arbete dölja inte de tyska arbetarna sin glädje, då de få veta, att de allierades flygeskadrar satt in ännu några fullträffar i den tyska krigsindustrien. En bombkrevad i den fabrik, där de arbeta, utlöser just ingen sorg, när de efter anfallet komma upp ur skyddsrummet. Och ha några av de nazistiska uppsyningsmännen oskadliggjorts under bombardemanget, viskar den tyske arbetaren: »Den bomben var en befriare.» För övrigt har krigsindustrien blivit så skadad, att i många fabriker och verkstäder har produktionskapaciteten avsevärt reducerats, och den minskas ytterligare av de tyska arbetarnas långsamma arbetstempo, ett tempo, som de franska arbetarna naturligtvis inte ha något att invända emot. »Man är solidarisk», blev svaret på en Vichyrepresentants stupida fråga: »Varför är ni inte lika energiska som då ni arbetade i Frankrike?»

Jean Cay.

Folkstyrelsens hotade garantier. Bland det mest signifikativa i årets inrikespolitik, som även i övrigt så starkt präglats av socialdemokraternas hastiga radikalisering, är deras upprivande av grundvalarna för 1918 års författningsuppgörelse. Några av dess beståndsdelar ha tidigare rivits, nämligen då den högre rösträttsåldern vid landstings- och elektorsval liksom den politiska rösträttsåldern sänkts. I år har man tagit bort konkurs- och fattigvårdsstrecken i den politiska rösträtten; beslutet skall dock i grundlagsenlig ordning konfirmeras vid nästa riksdag. Få socialdemokraterna majoritet även i nästa års andra kammare följer med visshet slopandet av det enda kvarlevande utskyldsstrecket, nämligen stadgandet att ogulden kommunalskatt för av de tre sista åren skall medföra förlust av kommunal rösträtt. Vidare har den socialdemokratiska majoriteten — vid omröstningen fronderade dock hr Hedlund i Östersund — begärt en revision av reglerna om kvalificerad majoritet vid vissa kommunala beslut; åtminstone de otåligaste ville härvid göra rent bord med alla kommunala garantibestämmelser. Och såsom andra exempel på raseringslusta kan nämnas, dels att en stor falang inom socialdemokratien i fjol ville avskryva kyrkofullmäktigeinstitutionen till förmån för den borgerliga kommunens organ, dels att några socialdemokrater i år uttalat sig mot kyrkomötets existensberättigande (i samband med motionen om utvidgad lekmannarepresentation).

Detta är fakta, som tala för sig själva. Om endast någon enstaka

framstöt gjorts, skulle nog intet större avseende fästs därvid, t. ex. om man enbart angripit det i princip motiverade men i praktiken svårtillämpade fattigvårdsstrecket. När man emellertid nu iakttar offensivens breda sträckning och stora kraft, måste strålkastaren riktas mot den. Redan den omständigheten att alla dessa frågor dragits fram mitt under brinnande krig och trots samlingsregeringens förhandenvaro är ägnad att framkalla förvåning. Ingen av dessa reformer är dock så trängande att inte deras genomförande borde ha kunnat uppskjutas till fredligare och lugnare tider. Men mest betecknande är att man nu vill gå till storms mot 1918 års stora politiska fredsutgående med de små restgarantier, som partierna då enades om. Bakom dessa garantier lågo dock principer, som stora medborgargrupper betraktade som värdefulla och t. o. m. oundgängliga. Ingen av dessa garantier har varit så stark, att den hindrat en klar folkmajoritet från att slutligen genomdriva sin vilja. Men garantierna ha förebyggt många förhastanden, och de ha dessutom disciplinerat minoriteter genom att tvinga dem till medansvar. Att utan betänkande slopa dessa garantier måste inte minst med tanke på den närmaste framtidens finansiella svårigheter te sig nästan lösligt självsäkert. Värdet av dessa garantier har i synnerhet legat däri, att det överväldigande folkflertalet i olika grupper trots särmeningar ändå accepterat vårt styrelsesätt som en bärig kompromiss för den svenska folkstyrelsen. Detta gemenskapsvärde måste på lång sikt och när vi gå mot framtidens brytningar vara vida större och säkrare än att den för tillfället maktägande parten utan hänsyn till oliktankande genomdriva sina speciella önskemål. Denna majoritet kan inte begära att minoriteterna skola slå vakt om folkstyrelsen med samma iver och intresse, om principer, som för dem äro väsentliga, helt överkorsas.

Ser man tillbaka på vår politiska historia, har den röda tråden alltid varit jämvikt och motvikt, en balans mellan samhällsklasserna, ett ömsesidigt hänsynstagande, kort sagt en intressenas kompromiss. Under ståndstiden balanserade de fyra stånden varandra; vart och ett av dem hade t. ex. i grundlags- och privilegiefrågor veto, och för andra beslut fordrades minst två stånds enighet. Och under tvåkamarsystemet balanserades den aristokratiska första kammaren av andra kammarens bondevälde med städernas medelklass som tungan på vågen. Först under det senaste årtiondet har det hänt, att den politiska makten samlats hos en enda samhällsgrupp, arbetarna. Så mycket anmärkningsvärdare är det då att slopa de få och föga hämmande garantier för minoriteternas medinflytande och medansvar, som ännu bevarats.